

Leo Trotskij

Vad är centrism?

28 maj 1930

I *Le Cri du peuple*, publikationen för blocket av monattister med POP:s ”kommunala” klick, publicerar Chambelland ett öppet brev till lärarfederationens ”centristiska” ledare. Jag ska inte bry mig om brevet i sig, eftersom det är fullständigt i avsaknad av några som helst revolutionära idéer. Enbart en punkt är av intresse. Chambelland beskriver kommunisterna som ”centrister”. Hans idé – jag tror nämligen att vi har ett slags idé här – är antagligen denna: vid den ena änden av den nuvarande politiska fronten finns de som stödjer facklig autonomi, dvs. Monattes vänner tillsammans med POP-isterna; vid den andra de som stödjer fackens underordnande under partiet, dvs. den officiella CGTU-ledningen. Och mellan dessa står de oppositionella kommunisterna som försiktigt kämpar för ”autonomi” men inte riskerar en brytning med kommunismen.

Dessa är således centrister eftersom de intar sin plats i mitten. Eftersom Vänsteroppositionen växte fram ur ett krig mot centrismen, deklarerar Chambelland alltså en inre motsägelse, som vid första anblicken tycks ge honom segern utan ens en strid.

För en naturvetenskapsman är ingenting i naturens värld obetydligt. För en marxist är ingenting obetydligt som har med politikens värld att göra. Chambellands klassificering kan, även om den är ytlig, ändå tillhandahålla ett tillfälle för att precisera vissa revolutionära begrepp.

Detta är vad vi ska försöka göra.

Det är ett fundamentalt fel att tro att ”centrismen” är en geometrisk eller topografisk beskrivning, som i ett parlament. För en marxist definieras politiska begrepp inte av karakteristiska former utan av deras klassinnehåll, betraktad från en ideologisk och metodologisk utgångspunkt. De tre tendenserna i den nuvarande arbetarrörelsen – *reformism*, *kommunism* och *centrism* – följer oundvikligen ur proletariats objektiva situation under bourgeoisens imperialistiska regim.

Reformism är den strömning som framträdde ur proletariats övre och privilegierade skikt och återspeglar deras intressen. Särskilt i vissa länder utgör arbetararistokratin och arbetarbyråkratin ett mycket viktigt och mäktigt skikt med en mentalitet som i de flesta fall är småborgerlig i kraft av själva villkoren för deras existens och sätt att tänka; men de måste anpassa sig till proletariats på vars rygg de steg upp. De högsta av dessa element når allsmäktighet och välmåga genom den borgerligt parlamentariska kanalen.

I gestalt av en Thomas, en MacDonald, en Herman Müller eller en Paul-Boncour har vi en konservativ storborgare som fortfarande delvis behåller en småborgerlig mentalitet, och ofta en hycklande småborgerlig syn på den proletära basen. Med andra ord har vi här, i en enda social typ, produkten av tre olika klassers sediment. Förhållandet mellan dem är följande: storborgaren ger order till småborgaren och den senare förolämpar arbetarna. För att man ska kunna veta om storborgaren tillåter en Thomas att komma och hälsa på – genom köksingången – i hans hem, eller bank, eller ministerium, eller om han å andra sidan har introducerat samme Thomas i sin förmögenhet och sina idéer – detta är inte oviktigt, även om det är sekundärt. Det imperialistiska utvecklingsstadiet, som i ökad grad skärper motsättningar, tvingar ofta bourgeoisien att omvandla de ledande reformistiska grupperna till verkliga aktivister för dess truster och regeringskombinationer. Detta är vad som karaktäriserar reformismens nya – mycket högre – nivå av beroende i förhållande till den imperialistiska

bourgeoisien, och som sätter en mycket distinktare stämpel på dess psykologi och politik och gör den lämplig för att direkt gripa rodret i den borgerliga statens affärer.

Om detta övre skikt av ”reformister” kan vi minst av allt säga: ”de har inget annat att förlora än sina bojar”. För alla dessa premiärministrar, ministrar, borgmästare, deputerade och fackliga ledare, kommer tvärtom den socialistiska revolutionen innebära expropriering av deras privilegierade ställning. Dessa kapitalets vakhundar skyddar inte bara egendom i allmänhet utan huvudsakligen sin *egen* egendom. De är bittra fiender till proletariats frigörande revolution.

Gentemot reformismen, i namn av en *revolutionär och proletär politik* (marxistisk, kommunistisk), föreställer vi oss ett system av ideologisk och metodologisk kamp som syftar till den borgerliga statens revolutionära störtande genom metoden att först förena proletariats, kännetecknat av diktaturen, sedan att reorganisera samhället på ett socialistiskt sätt.

Bara den mest avancerade minoriteten – de mest medvetna och modiga inom arbetarklassen – kan gripa initiativet i denna uppgift, en minoritet som genom att basera sig på ett tydligt definierat och vetenskapligt upprättat program, och med stor erfarenhet av arbetarstrider, kring sig koncentrerar den allt större majoriteten av proletariats med sikte på den socialistiska revolutionen. Så länge kapitalismen, som begränsar proletariats till hopplösa idéer, fortlever kan det inte förväntas att skillnaderna kommer att försvinna mellan partiet – skapat genom ideologiskt urval – och klassen – som konstitueras automatiskt genom produktionsprocessen. Det är först efter proletariats seger – som kännetecknas av massornas verkliga ekonomiska och kulturella återuppvaknande, dvs. genom själva processen med klassernas utplånande – som partiet bit för bit kommer att upplösa sig bland de arbetande massorna tills det, liksom staten, fullständigt försvinner. Enbart frasmakare eller sterila sekters mandariner kan tala om proletär revolution samtidigt som de förnekar det kommunistiska avantgardets roll.

Således är socialimperialism å ena sidan och revolutionär kommunism å den andra de två *fundamentala* strömningarna i världens arbetarklass. Mellan dessa två poler kommer ett antal övergående strömningar och grupperingar som oupphörligen förändrar sitt utseende och som alltid är i ett tillstånd av omvandling och omflyttning: som ibland går från reformism till kommunism, ibland från kommunism till reformism. Dessa *centristiska* strömningar har inte, och kan genom sin karaktär inte ha, en väldefinierad social bas. Medan reformismen representerar intressena hos arbetarklassens privilegierade toppar, och kommunismen är själva proletariats fanbärare, uttrycker centrismen övergångsprocessen inom proletariats, olika vågor inom dess olika skikt och svårigheterna i utvecklingen fram till slutgiltigt revolutionära ståndpunkter.

Det är just därför som centristiska massorganiser aldrig är stabila eller livsdugliga.

Det är sant att det inom arbetarklassen alltid kommer att finnas ett skikt av konstanta centrister, som inte vill gå hela vägen med reformisterna men som organiskt inte heller kan bli revolutionärer. En av dessa typer av ärliga centristiska arbetare i Frankrike var gamle Bourderon. Ett mer briljant och slående exempel – i Tyskland denna gång – var gamle Ledebour. Vad gäller massorna, stannar de aldrig särskilt länge i detta övergångsstadium: temporärt dras de till centristerna, sedan går de och ansluter sig till kommunisterna eller går tillbaka till reformisterna – om de inte temporärt faller in i likgiltighet.

Det var så som vänsterflygeln i det franska socialistpartiet förvandlades till ett kommunistiskt parti och övergav sina centristiska ledare på vägen. Det var så som det oberoende socialdemokratiska partiet i Tyskland försvann och delade upp sina anhängare mellan kommunism och socialdemokrati.

Det var på ett liknande sätt som ”två och en halv”-internationalen försvann ur världen.

Samma fenomen kan observeras inom det fackliga området: de centriska ”oberoende” i de brittiska fackföreningarna som tillhörde Amsterdam omvandlades till en ”gul” förrädisk politik av Amsterdams typ vid tiden för generalstrejken.

Men försvinnandet av de organisationer som ovan nämnts som exempel innebär inte alls att centrismen har sagt sitt sista ord, som det påstås av den kommunistiska byråkratin, vars egen ideologi är mycket nära centrismen. Väldefinierade massorganisationer eller massströmningar reducerades till ingenting i perioden omedelbart efter kriget när de europeiska arbetarnas rörelse hade bedarrat. Det nuvarande förvärrandet av världskrisen och den odisputabla nya radikaliserings av massorna har oundvikligen lett till framträdandet av nya centriska tendenser inom socialdemokratin, fackföreningarna och de oorganiserade massorna.

Det är inte uteslutet att dessa nya centriska strömningar åter kommer att föra upp en del gamla centriska ledare till ytan. Men detta kommer återigen inte att vara länge. Centriska politiker i arbetarrörelsen är i hög grad lika en höna som ruvar ankägg och sedan bittert klagat vid strandkanten: hur skamlösa är inte dessa barn när de lämnar sin ”autonoma” höna och simmar i reformismens eller kommunismens vatten. Om Chambelland vill göra sig besväret, kommer han lätt att omkring sig finna ett antal respektabla hönor som just är i full färd med att ruva reformistiska ägg.

I det förflutna dolde sig arbetarbyråkratin alltid och överallt med principen om ”autonomi”, ”självständighet” etc., för att på det sättet garantera sin egen självständighet från arbetarna; för hur kunde arbetaren kontrollera byråkratin om den proklamerade en eller annan princip som sin paroll? De tyska och brittiska fackföreningarna proklamerade, som vi vet, länge sin självständighet från varje parti; de amerikanska fackföreningarna berömmar sig själva för detta ännu idag. Men den utveckling av reformismen som tidigare visats, vilken definitivt har bundits till imperialismen, förhindrar från och med nu reformisterna från att använda etiketten ”autonomi” lika lätt som de gjorde i det förflutna. Centrismerna, som klänger sig fast vid den mer än någonsin, drar antagligen fördel av detta. För det är inte precis deras natur att svartsjukt skydda ”autonomi” från sin tveksamhet och medskyldighet i förhållande till reformismen och kommunismen?¹

Det är så som idén om autonomi, som i den internationella arbetarrörelsens historia primärt varit ett attribut för reformismen, idag är ett kännetecken på centrism.

Men vilken typ av centrism?

Vi har redan visat att centrismen alltid förändrar sin position: antingen går den till vänster, mot kommunismen, eller till höger, mot reformismen.

Om Chambelland kunde kasta ett öga på sin grupps tidigare historia – om så bara sedan det imperialistiska krigets början – skulle han enkelt finna bekräftelsen på det som jag hävdar. För närvarande är de ”autonoma” facken tydligt på väg från vänster till höger, från kommunism till reformism. De har till och med avvisat beteckningen kommunism. Det är detta som gör dem besläktade med POP:isterna, som följer samma utveckling men på ett mer oorganiserat sätt.

Centrismen fyller, genom att gå åt vänster och avskilja massorna från reformismen, en progressiv funktion; det behöver inte sägas att detta inte på något sätt förhindrar oss från att i

¹ I den franska syndikalistiska rörelsen 1906–14 innebar ”självständighet” att bryta med parlamentarisk opportunistik. Av denna anledning – genom sin karaktär – upprättade den franska revolutionära syndikalismen ett parti, men detta utvecklades inte fullt och därför hade den, t.o.m. innan kriget, börjat sin nedgång.

detta fall också fördöma centrismens medbrottslighet, för den progressiva hönan kommer förr eller senare att överges vid strandkanten. När centristerna å andra sidan försöker slita loss arbetarna från kommunistiska mål för att underlätta – under autonomins mask – deras utveckling mot reformism, då utför centristerna en uppgift som inte längre är progressiv utan reaktionär. Detta är för närvarande den roll som spelas av kommittén för facklig självständighet.

”Men detta är nästan exakt stalinisternas ord”, kommer Chambelland att upprepa; han har redan skrivit det. Det skulle vara meningslöst att fråga sig vem – Chambellands grupp eller den internationella kommunistiska vänsteroppositionen – som för den mest seriösa och bittra kampen mot stalinisternas lögnpolitik. Men ett faktum är säkert: riktningen i vår kamp är diametralt motsatt de ”autonomas” ”kamp”, eftersom vi håller oss till den marxistiska vägen medan Chambelland och hans vänner fortsätter på den reformistiska. Det är sant att de aldrig, aldrig gör det medvetet! Men centristerna har i allmänhet aldrig en medveten politik. Skulle en medveten höna sätta sig och ruva ankägg? Verkligen inte.

Hur kan du i så fall, kanske någon frågar, beskylla motsatta poler som Chambelland och Monmousseau för centrism? Detta kan emellertid bara tyckas paradoxalt för dem som inte förstår centrismens egen paradoxala natur: den är aldrig densamma, och känner aldrig igen sig i spegeln, inte ens när den trycker näsan rakt mot den.

Under två år har nu den officiella kommunismens centrism sicksackat våldsamt från höger till vänster medan Monatte och hans vänner går från vänster till höger. Ledarna för Kommunistiska Internationalen och Röda Fackföreningsinternationalen har tvingats handla i blindo för att hålla tillbaka den våg de släppt lös. Skrämda av sina äventyrliga hopp skyndar sig centristerna av Chambellands sort snabbt att böja sina ryggar mot den nya våg som nu formeras vid horisonten. I en sådan övergångsperiod, mellan två högvatten, är det först av allt ett centristiskt läger som kommer att sköljas upp på stranden, inom vilken föds rörelser som är helt disparata och på väg i olika riktningar. Det är inte mindre sant att Chambelland – eller för att gå verkligheten närmare – Monatte och Monmousseau inget annat är än två sidor av samma mynt.

Här tror jag att det är nödvändigt att minnas hur de nuvarande ledarna för CGTU och kommunistpartiet föreställde sig det fackliga problemet för knappt sex år sedan, när de faktiskt redan stod i spetsen för det officiella partiet och när de redan hade – låt det bli sagt i förbigående – inlett sin kamp mot ”trotskismen”. I januari månad 1924, efter det olyckliga, blodiga mötet i Maison des Syndicats [CGTU:s högkvarter], skrev CGTU-ledarna, pressade till att inte bara avsvära sig allt ansvar för partiets aktion utan också från själva partiet, i den högtidliga ”Deklaration från CGTU”:

”Lika angelägna om partiets och sekters organiska och administrativa autonomi som de är om konfederationens [CGTU] autonomi, behövde inte CGTU:s ansvariga organ diskutera det möte som Seine-konfederationen och kommunistiska partiets ungdom organiserat på eget ansvar. Oavsett karaktären av möten som organiseras eller aktiviteter som genomförs av utomstående partier, sektorer och grupperingar, har exekutivkommittén och konfederationens byrå ingen avsikt att avstå sin makt i dag mer än i går till någon, oavsett vem han än är. De kommer att veta hur kontroll och herravälde ska behållas över konfederationens aktiviteter gentemot alla angrepp utifrån...

CGTU har varken rätten eller makten att utöva censur mot någon utomstående grupp, deras program och deras mål; det kan inte förbjuda någon av dem utan att våldföra sig på sin oundgängliga neutralitet för att favorisera konkurrerande partier.

Monmousseau, Semard, Racamond, Dudilieux, Berrar.”

Detta är det dokument – sannerligen oförlikneligt – som för evigt kommer att förbli ett monument över kommunistisk klarhet och revolutionärt mod! Och under detta dokument läser vi Monmousseaus, Semards, Racamonds, Dudilieux och Berrars signaturer.

Jag tror att de franska vänsteroppositionella inte bara ska publicera denna ”deklaration” i sin helhet utan också ge den den publicitet den förtjänar. Ingen vet vilka överraskningar som framtiden håller i beredskap åt oss!

Under de år som skiljer oss från undertecknandet av den ”deklaration” i vilken Monmousseau, Semard och kompani tillkännagav sin allra mest absoluta neutralitet gentemot kommunistpartiet och alla andra sekter, utförde dessa kommunistiska ledare inte så få handlingar av opportunistisk heroism. Särskilt genomförde de mycket känsligt politiken för den anglorska kommittén, som var fullständigt grundad på autonomins fiktion: MacDonalds och Thomas parti är en sak – lärde Stalin – men Thomas och Purcells fackföreningar en helt annan. Efter det att Thomas, med Purcells hjälp, hade förvandlat de kommunistiska centristerna till åsnor, blev de senare rädda för sig själva.

Senast igår krävde Monmousseau att facken skulle vara lika självständiga från alla sekter och partier. Idag vill han att facken inte ska vara mycket mer än en skugga av partiet, och på så sätt förvandla facken till sekter! Vem är dagens Monmousseau, eller Monmousseau nummer två? Han är Monmousseau nummer ett som av rädsla för sig själv har vänt ut och in på sig. Vem är Chambelland? Han är en gårdagens kommunist som, uppskrämd av Monmousseau nummer två, kastat sig i armarna på Monmousseau nummer ett.

Är det inte slående att vi här har två varianter av samma art, eller två stadier i samma förvirring? Monmousseau försöker skrämman arbetarna med Chambellands spöke; Chambelland försöker skrämman arbetarna med Monmousseaus spöke. I verkligheten ser emellertid var och en bara sig själv i en spegel, med knytnäven höjd.

Det är detta det verkligen handlar om, ifall vi tittar närmare på frågan än vad *Le Cri du peuple* gör – där det finns mer ropande än folk.

Kommunismen är arbetarklassens avantgarde förenat av den socialistiska revolutionens program. En sådan organisation existerar ännu inte i Frankrike. Bara elementen för en, och delvis en del spillror, kan hittas. Vem som än vågar försäkra arbetarna att en sådan organisation inte är nödvändig för dem, att arbetarklassen är självtillräcklig, att den är mogen nog att avstå från sitt eget avantgardes ledning – en sådan person är en billig smickrare, en proletariats kurtisan, en demagog, men inte en revolutionär. Det är kriminellt att försköna verkligheten. Arbetarna måste sägas sanningen och de måste vänja sig vid att älska sanningen.

Chambelland bedrar sig själv allvarligt om han tror att kommunister befinner sig i ”centrum”, mellan Monmousseau och honom själv – Chambelland. Nej, kommunisterna befinner sig ovanför dem båda. Marxismens ställning är högt över alla varianter av centrism och över nivån av alla dess misstag. Facken kan omvandlas till massornas organ och ges verklig revolutionär ledning enbart av den strömning i arbetarklassen som undersöker varje fråga grundligt, vars blod och mærg är genomsyrad av den marxistiska förståelsen av förhållandet mellan klassen och dess revolutionära avantgarde. I denna fundamentala fråga finns det inget rum för den minsta eftergift eller för att lämna något osagt.

Här, mer än någon annanstans, behövs klarhet.

Övers. av Per-Olof Mattsson

ur *Writings of Leon Trotsky* (1930), New York 1975: Pathfinder Press

Först tryckt i *La Verité* (Paris) 27/6 1930